

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

ગુજરાત હાઈકોર્ટ, અમદાવાદ

આર/આબિટ્રેશન એક્ટ હેઠળની પિટિશન નંબર ૨૦૦/૨૦૨૪

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય મુખ્ય ન્યાયમૂર્તી શ્રીમતી સુનિતા અગ્રવાલ

=====

રિપોર્ટિંગ માટે મંજૂર	હા
-----------------------	----

=====

શ્રી કિશોર જયપ્રકાશ અગ્રવાલ

વિરુદ્ધ

સુરત મહાનગરપાલીકા અને અન્ય

=====

ઉપસ્થિતિ:

અરજદાર(ઓ) નં. ૧ માટે શ્રી જે. વી. જાપી (૩૫૮)

પ્રતિવાદી(ઓ) નં. ૧ માટે શ્રી કૌશલ ડી. પંડ્યા (૨૯૦૫)

પ્રતિવાદી(ઓ) નં. ૨ માટે સુશ્રી ગરિમા મલ્હોત્રા (૧૧૩૯૨)

=====

કોરમ: માનનીય મુખ્ય ન્યાયમૂર્તી શ્રીમતી સુનિતા અગ્રવાલ

તારીખ: ૦૮/૦૧/૨૦૨૬

મૌખિક ચુકાદો

૧. પક્ષકારોના વિદ્વાન વકીલોને સાંભળ્યા પછી અને રેકૉર્ડનું અવલોકન કર્યા પછી, એ નોંધવું પ્રસ્તુત છે કે આર્બિટ્રેશન કલમ (તારીખ ૧૮.૦૪.૧૯૬૮, ૦૫.૧૧.૧૯૬૯ અને ૨૩.૦૭.૧૯૭૦ ના લીઝ કરારની કલમ ૧૪) નો આશ્રય લઈને આર્બિટ્રેટરની નિમણૂક માંગતી આ પિટિશન દાખલ કરવાનો એકમાત્ર આધાર એ છે કે પ્રતિવાદી નં. ૨ – સોસાયટીએ ગેરકાયદેસર રીતે, છૂપી રીતે, તેના સભ્યોને તેમના વાંધાઓ રજૂ કરવાની તક આપ્યા વિના,

લીઝના નવીનીકરણ માટે લીઝ ભાડું નક્કી કરવા માટે પ્રતિવાદી નં. ૧ – કોર્પોરેશન દ્વારા નક્કી કરાયેલ મૂલ્યાંકન સાથે સંમતિ આપી છે.

૨. એવી દલીલ છે કે પ્રતિવાદી નં. ૨ – સોસાયટીએ ૧૬.૦૪.૨૦૨૨ ના અખબારમાં જાહેરાત પ્રસિદ્ધ કરીને સ્પેશિયલ જનરલ મીટિંગ બોલાવી હતી, જોકે, સોસાયટીના સંબંધિત હોદ્દેદારોને જ ખબર હોય તેવા કારણોસર ઉક્ત મીટિંગ મુલતવી રાખવામાં આવી હતી. અરજદારોએ લીઝના નવીનીકરણ માટે લીઝ ભાડાના મનસ્વી નિર્ધારણ સામે પ્રતિવાદી નં. ૨ સોસાયટી સમક્ષ તેમની ફરિયાદો સક્રિયપણે આગળ વધારવા માટે વિવિધ રજૂઆતો કરી હોવા છતાં, તેના પર કોઈ ધ્યાન આપવામાં આવ્યું નથી. વર્તમાન પિટિશનમાં ઉઠાવવામાં આવેલી તમામ ફરિયાદો, આથી, પ્રતિવાદી નં. ૨ સોસાયટી સામે નિર્દેશિત છે જેના અરજદાર સભ્ય છે.

૩. એ નોંધવું પ્રસ્તુત છે કે આનિટ્રેશન કલમ ૧૪ સોસાયટી દ્વારા પ્રતિવાદી નં. ૧ કોર્પોરેશન સાથે કરવામાં આવેલા લીઝ કરારમાં સમાવિષ્ટ છે અને અહીં ઊભો કરવામાં આવેલ વિવાદ ૯૯ વર્ષ માટેના લીઝના સમયગાળાના લીઝ ભાડાના સુધારેલા દરે નવીનીકરણ વિશે છે.

૪. એ નોંધવું પણ પ્રસ્તુત છે કે સોસાયટીના કેટલાક સભ્યોએ (સંખ્યામાં ૪૬) અગાઉ સ્પેશિયલ સિવિલ એપિલિકેશન નં. ૨૧૨૯૨/૨૦૨૨ દાખલ કરીને વિવાદ ઉઠાવ્યો હતો, જેમાં કરાર કરનાર પક્ષકારો એટલે કે પ્રતિવાદી નં. ૨ – સોસાયટી અને સુરત મહાનગરપાલીકા (અહીંના પ્રતિવાદી નં. ૧) દ્વારા સંમત લીઝ કરારના કરારની શરતો સોસાયટીના સભ્યો માટે અતિશય અને કષ્ટદાયક છે તેવું ઠરાવીને લીઝ કરારની શરતોમાં સુધારો કરવા માટે પ્રાર્થના કરવામાં આવી હતી. આ કોર્ટના વિદ્વાન સિંગલ જજ દ્વારા ઉક્ત રિટ પિટિશન ફગાવી દેવામાં આવી હતી. લેટર્સ પેટન્ટ અપીલ નં. ૫/૨૦૨૫ માં તારીખ ૦૬.૦૧.૨૦૨૫ ના ચુકાદા અને આદેશ દ્વારા, ડિવિઝન બેંચે અપીલ એવું ઠરાવીને ફગાવી દીધી હતી કે વિદ્વાન સિંગલ જજ દ્વારા લેવામાં આવેલ દૃષ્ટિકોણ કે મેન્ડમસની રિટ જાળવી શકાય તેવી નથી તે યોગ્ય છે અને તેમાં કોઈ દખલની જરૂર નથી. આ કોર્ટની ડિવિઝન બેંચના આદેશ સામે દાખલ કરાયેલ સ્પેશિયલ લીવ પિટિશન પણ એપેક્સ કોર્ટ દ્વારા તારીખ ૧૩.૦૮.૨૦૨૫ ના ચુકાદા અને આદેશ દ્વારા ફગાવી દેવામાં આવી છે.

૫. લેટર્સ પેટન્ટ અપીલમાં ડિવિઝન બેંચના તારીખ ૦૬.૦૧.૨૦૨૫ ના ચુકાદા અને આદેશના ફકરા 'પ' નો સંદર્ભ આપીને, અહીંના અરજદાર (સોસાયટીના એકમાત્ર સભ્ય) ના વિદ્વાન વકીલ રજૂઆત કરશે કે તેમાં અરજદારો-સભ્યોને આર્બિટ્રેટર સમક્ષ મુદ્દો ઉઠાવવાની છૂટ આપવામાં આવી

હતી. એવી દલીલ છે કે ડિવિઝન બેંચ દ્વારા તારીખ ૦૬.૦૧.૨૦૨૫ ના ચુકાદા અને આદેશમાં કરવામાં આવેલા ઉક્ત અવલોકનોને ધ્યાનમાં રાખીને, અહીંના અરજદારના કહેવાથી આબિટ્રેટરની નિમણૂક માંગતી વર્તમાન પિટિશન જાળવી રાખવા પાત્ર છે.

૬. નોન-સિગ્રેટરી (કરાર પર સહી ન કરનાર પક્ષકાર) દ્વારા આબિટ્રેશન કલમ લાગુ કરવાના મુદ્દા પર કૉક્સ એન્ડ કિંગ્સ લિ. વિરુદ્ધ એસ.એ.પી ઇન્ડિયા (પી) લિ., [(૨૦૨૪) ૪ એસ.સી.સી ૧] માં એપેક્સ કોર્ટના નિર્ણયનો વધુ સંદર્ભ આપીને, એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું હતું કે નોન-સિગ્રેટરી પક્ષકાર સિગ્રેટરી પક્ષકાર મારફતે અથવા તેના હેઠળ તેના કાનૂની અથવા વ્યાવસાયિક સંબંધના આધારે દાવો કરી શકે છે. એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે જ્યાં નોન-સિગ્રેટરી પક્ષકાર પોતે આબિટ્રેશન એગ્રીમેન્ટ લાગુ કરવાની માંગ કરે છે, ત્યાં આબિટ્રેશન એગ્રીમેન્ટના અસ્તિત્વ પર પ્રથમદર્શી કેસ તરીકે નિર્ધારણની જટિલતાને ધ્યાનમાં રાખીને અને શું નોન-સિગ્રેટરી આબિટ્રેશન એગ્રીમેન્ટનો સાચો પક્ષકાર છે તે નક્કી કરવા માટે, રેફરલ કોર્ટે આ મુદ્દો આર્બિટ્રલ ટ્રિબ્યુનલને નક્કી કરવા માટે છોડવો જરૂરી છે.

૭. એવી દલીલ છે કે નોન-સિગ્રેટરી પક્ષકાર ખરેખર આબિટ્રેશન એગ્રીમેન્ટનો પક્ષકાર છે કે કેમ તે હકીકતલક્ષી પુરાવા અને કાનૂની સિદ્ધાંતના

અમલીકરણના આધારે નક્કી કરવાનો પ્રશ્ન છે, અને માત્ર આર્બિટ્રલ ટ્રિબ્યુનલ જ એ જોવા માટે ઉક્ત પાસાઓમાં ઉતરી શકે છે કે શું તેનું અધિકારક્ષેત્ર નોન-સિન્ડ્રેટરી પક્ષકાર સુધી વિસ્તરેલું છે કે કેમ. નિર્ણય લેવાની પ્રક્રિયામાં, આર્બિટ્રલ ટ્રિબ્યુનલે નોન-સિન્ડ્રેટરી પક્ષકારને તક આપીને કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોની આવશ્યકતાઓનું પાલન કરવું જરૂરી છે. કોમ્પીટન્સ-કોમ્પીટન્સ ના સિદ્ધાંતને સાચી અસર આપતું આ અર્થઘટન આર્બિટ્રેશન એન્ડ કન્સિલિએશન એક્ટ, ૧૯૯૬ (હવે પછી 'એક્ટ, ૧૯૯૬' તરીકે ઓળખાશે) ની કલમ ૧૬ હેઠળ આર્બિટ્રલ ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા નિર્ધારણ માટે ખુલ્લું રાખવું જોઈએ.

૮. અરજદારના વિદ્વાન વકીલ દ્વારા કરવામાં આવેલી રજૂઆતોને ધ્યાનમાં લેતા, શરૂઆતમાં જ, એ નોંધવું પ્રસ્તુત છે કે લીઝ કરારના સિન્ડ્રેટરી, એટલે કે પ્રતિવાદી નં. ૨ સોસાયટીએ સુરત મહાનગરપાલીકા, એટલે કે અહીંના પ્રતિવાદી નં. ૧ સાથે લીઝ ભાડું નક્કી કરવા / સુધારવાની શરતો માટે સંમતિ આપી છે. અરજદારની પોતાની દલીલ મુજબ, લીઝના નવીનીકરણ અને લીઝ ભાડું નક્કી કરવાના મુદ્દા પર ચર્ચા કરવા માટે સોસાયટીની સ્પેશિયલ જનરલ મીટિંગ બોલાવવામાં આવી હતી. લીઝ કરારના નવીનીકરણ અને લીઝ ભાડામાં સુધારાની બાબતમાં સર્વસંમતિ પર પહોંચવા માટે સોસાયટીના સભ્યોની મીટિંગ યોજવા સંબંધિત અરજદાર દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલા તમામ મુદ્દાઓ સભ્ય અને

સોસાયટી વચ્ચેના વિવાદો છે, જેની સાથે સુરત મહાનગરપાલીકા, આબિટ્રેશન એગ્રીમેન્ટના વિરોધી સિગ્નેટરીને કોઈ સંબંધ નથી.

૯. અરજદારના વિદ્વાન વકીલની દલીલ કે સિગ્નેટરી પક્ષકાર સાથેના તેના સંબંધના આધારે સિગ્નેટરી પક્ષકાર મારફતે અથવા તેના હેઠળ દાવો કરતા નોન-સિગ્નેટરીના આધાર પર આબિટ્રેશન કલમ લાગુ કરવા અંગે, એટલું કહેવું પૂરતું છે કે સોસાયટીઝ રજીસ્ટ્રેશન એક્ટ, ૧૮૬૦ ની યોજના હેઠળ, સોસાયટીઝ રજીસ્ટ્રેશન એક્ટ, ૧૮૬૦ ની કલમ ૨૦ માં વર્ણવેલ કોઈપણ સામાન્ય હેતુ માટે સંકળાયેલા લઘુત્તમ (૭ અથવા વધુ) વ્યક્તિઓ દ્વારા સોસાયટીની રચના કરવામાં આવે છે. મેમોરેન્ડમ ઓફ એસોસિએશનમાં તેમનું નામ લખીને, જે સોસાયટીઝ રજીસ્ટ્રેશન એક્ટ હેઠળ રજિસ્ટ્રાર પાસે સોસાયટીની નોંધણી વખતે દાખલ કરવામાં આવે છે, તેઓ સોસાયટીના સંદર્ભમાં તેમની વ્યક્તિગતતા ગુમાવે છે અને કાનૂન અને પેટા-નિયમો દ્વારા તેમને આપવામાં આવેલા અધિકારો સિવાય કોઈ સ્વતંત્ર અધિકાર ધરાવતા નથી.

૧૦. સોસાયટીઝ રજીસ્ટ્રેશન એક્ટ, ૧૮૬૦ ની યોજના હેઠળ, કલમ ૬ નોંધાયેલ સોસાયટીને તેના પ્રમુખ, અધ્યક્ષ અથવા મુખ્ય સચિવ અથવા ટ્રસ્ટીઓના નામે, સોસાયટીના નિયમો અને વિનિયમો દ્વારા નક્કી કરવામાં આવે

તે મુજબ દાવો કરવાની સત્તા આપે છે. તેવી જ રીતે, નોંધાયેલ સોસાયટી સામે ઉપરોક્ત વ્યક્તિઓના નામે દાવો કરી શકાય છે.

૧૧. ગુજરાત કોઓપરેટિવ સોસાયટીઝ એક્ટ, ૧૯૬૧ ની યોજના હેઠળ, સોસાયટીની નોંધણી એ કોઓપરેટિવ સોસાયટીઝ એક્ટ, નોંધણી અંગેના નિયમો અને તેના પેટા-નિયમો (નોંધણી કરવાના) ના પાલન વિશે રજિસ્ટ્રાર દ્વારા નોંધાયેલા સંતોષને આધીન છે જે અધિનિયમ અને નિયમોની જોગવાઈઓથી વિપરીત ન હોય. ગુજરાત કોઓપરેટિવ સોસાયટીઝ એક્ટ, ૧૯૬૧ ના પ્રકરણ III માં કોઈ વ્યક્તિને સોસાયટીના સભ્ય તરીકે દાખલ કરવાની રીત અને પ્રવેશ પર સોસાયટીના સભ્યોના અધિકારો અને જવાબદારીઓ ગોઠવવામાં આવી છે. વ્યક્તિગત સભ્યો દ્વારા શેર ધરાવવા પરના પ્રતિબંધની પ્રક્રિયા, સોસાયટીની મૂડીમાં સભ્યના શેર અથવા હિતનું ટ્રાન્સફર અને સભ્યના મૃત્યુ પર હિતનું ટ્રાન્સફર ગુજરાત કોઓપરેટિવ સોસાયટીઝ એક્ટ, ૧૯૬૧ ના પ્રકરણ III માં સમાવિષ્ટ કલમ ૨૯, ૩૦ અને ૩૧ દ્વારા સંચાલિત થાય છે. અધિનિયમની યોજના હેઠળ, સોસાયટીનો નિર્ણય આ હેતુ માટે યોજાયેલી સભ્યોની જનરલ બોડી મીટિંગમાં હાજર રહેલા તેના સભ્યોની બહુમતી દ્વારા પસાર કરાયેલા ઠરાવ દ્વારા લેવામાં આવે છે.

૧૨. પ્રતિવાદી નં. ૨, એટલે કે સુરત ટેક્સટાઇલ માર્કેટ કોઓપરેટિવ શોપ્સ એન્ડ વેરહાઉસ સોસાયટી લિ. ના પેટા-નિયમો રેકૉર્ડ પર લાવવામાં આવ્યા નથી. આબિટ્રેશન કલમ ધરાવતો લીઝ કરાર ટેક્સટાઇલ માર્કેટમાં દુકાનોના લીઝ માટે પ્રતિવાદી નં. ૨ – સોસાયટી અને સુરત મહાનગરપાલીકા વચ્ચે કરવામાં આવ્યો હતો, જે શરૂઆતમાં વર્ષ ૧૯૬૮ માં કરવામાં આવ્યો હતો જે હેઠળ સુરત મ્યુનિસિપલ કોર્પોરેશને પ્રતિવાદી નં. ૨ – સોસાયટી સાથે દુકાનોના બાંધકામ માટે તેની જમીન લીઝ પર આપવા સંમતિ આપી હતી, જે સોસાયટીના સભ્યોના કબજા અને વપરાશમાં છે. પિટિશનમાં કરવામાં આવેલી દલીલ મુજબ, અરજદાર પ્રતિવાદી નં. ૨ – સોસાયટી દ્વારા બાંધવામાં આવેલ ટેક્સટાઇલ માર્કેટમાં એક દુકાનના વપરાશ અને કબજામાં છે.

૧૩. લીઝના નવીનીકરણ માટેની કલમ ૧૪ ભાડૂત (lessee) ના વિકલ્પ પર જણાવે છે કે જો ભાડૂત લીઝ ચાલુ રાખવા માંગે છે, તો ભાડૂતે લીઝ કરારની મુદત પૂરી થવાના છ મહિના અગાઉથી લીઝના નવીનીકરણ માટે અરજી કરવાની રહેશે. લીઝ કરાર લીઝના નવીનીકરણ માટે ભાડામાં સુધારાની પણ જોગવાઈ કરે છે અને તે જણાવે છે કે કરારના પક્ષકારો પરસ્પર સંમતિથી માસિક અથવા વાર્ષિક ભાડું નક્કી કરશે, જોકે, જો તેઓ તે નક્કી કરવામાં નિષ્ફળ જશે, તો તે આબિટ્રેટર દ્વારા નક્કી કરવામાં આવશે.

૧૪. પ્રતિવાદી નં. ૨ – સોસાયટીનો સભ્ય હોવાને કારણે, અરજદારને કાનૂન અને પેટા-નિયમો દ્વારા આપવામાં આવેલા અધિકારો સિવાય કોઈ સ્વતંત્ર અધિકાર નથી. અરજદારે સોસાયટી મારફતે કાર્ય કરવું અને બોલવું જોઈએ અથવા તેના બદલે, કોર્પોરેટ બોડી તરીકે સોસાયટીના અધિકારો અને ફરજો પર માત્ર સોસાયટી જ તેના માટે કાર્ય કરી શકે છે અને બોલી શકે છે. [દમન સિંહ અને અન્ય વિરુદ્ધ સ્ટેટ ઓફ પંજાબ અને અન્ય [(૧૯૮૫) ૨ એસ.સી.સી ૬૭૦], ફરરા '૧૧' માં એપેક્સ કોર્ટના નિર્ણયનો સંદર્ભ લઈ શકાય].

૧૫. અહીંના અરજદાર અને સુરત મહાનગરપાલીકા વચ્ચે કરારનો કોઈ પ્રિવિટી નથી. આર્બિટ્રેશન એન્ડ કન્સિલિએશન એક્ટ ૧૯૯૬ ની કલમ ૭ સાથે વાંચતા કલમ ૨(૧)(એચ) નો અર્થ આર્બિટ્રેશન એગ્રીમેન્ટનો 'પક્ષકાર' અથવા 'પક્ષકારો' થાય છે, જેઓ એક વ્યાખ્યાયિત કાનૂની સંબંધના સંદર્ભમાં તેમની વચ્ચે ઉદ્ભવતા અથવા ઉદ્ભવી શકે તેવા તમામ અથવા અમુક વિવાદો આર્બિટ્રેશન માટે સબમિટ કરે છે, જે કરાર આધારિત હોઈ શકે કે ન પણ હોઈ શકે.

૧૬. કલમ ૧૧ ની પિટિશનની સુનાવણી કરતી વખતે રેફરલ કોર્ટના અધિકારક્ષેત્રનો વ્યાપ જ્યારે આર્બિટ્રેશન એગ્રીમેન્ટમાં નોન-સિગ્નેટરીના જોડાણ

અંગેના પ્રશ્નનો સામનો કરવો પડે, અથવા જ્યાં નોન-સિગ્રેટરી પક્ષકાર પોતે આર્બિટ્રેશન એગ્રીમેન્ટ લાગુ કરવાની માંગ કરે છે, ત્યારે કોક્સ એન્ડ કિંગ્સ લિ. (સુપ્રા) માં પાંચ જજની બેંચ દ્વારા નિર્ણય લેવામાં આવ્યો છે. ચુકાદાના ફક્ત '૮૪', '૧૦૧', '૧૨૬', '૧૬૯' અને '૧૭૦.૧૨' નીચે નોંધવા માટે સુસંગત છે:-

"૮૪. એવું માનવામાં આવે છે કે આર્બિટ્રેશન એગ્રીમેન્ટના ઔપચારિક સિગ્રેટરી એવા પક્ષકારો છે જેઓ તેનાથી બંધાયેલા રહેશે. જોકે, અપવાદરૂપ કિસ્સાઓમાં વ્યક્તિઓ અથવા સંસ્થાઓ કે જેમણે લેખિત આર્બિટ્રેશન એગ્રીમેન્ટ અથવા આર્બિટ્રેશન એગ્રીમેન્ટ ધરાવતા મૂળ કરાર પર હસ્તાક્ષર કર્યા નથી અથવા ઔપચારિક રીતે સંમતિ આપી નથી તેઓ આવા કરાર દ્વારા બંધાયેલા હોવાનું માનવામાં આવી શકે છે. અગાઉના ફક્તમાં ઉલ્લેખ કર્યા મુજબ, પ્રિવિટીનો સિદ્ધાંત કરારના ત્રીજા પક્ષકારો પર અધિકારો અને જવાબદારીઓ લાદવાને મર્યાદિત કરે છે. સામાન્ય રીતે, માત્ર આર્બિટ્રેશન એગ્રીમેન્ટના પક્ષકારો જ રાહતો અને ઉપાયોના સંદર્ભમાં કરારની સંપૂર્ણ અસરોને આધીન હોઈ શકે છે કારણ કે તેઓ આર્બિટ્રેશન એગ્રીમેન્ટ દ્વારા

બંધાયેલા રહેવા સંમત થયા છે. તેથી, અદાલતો અથવા ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ નિર્ણાયક પ્રશ્ન એ છે કે શું નોન-સિગ્નેટરી આર્બિટ્રેશન એગ્રીમેન્ટ દ્વારા બંધાયેલા રહેવા સંમત થયા હતા. નોન-સિગ્નેટરી આર્બિટ્રેશન એગ્રીમેન્ટ દ્વારા બંધાયેલ છે કે કેમ તે નક્કી કરવા માટે, અદાલતો અને ટ્રિબ્યુનલ કરાર કાયદા અને કોર્પોરેટ કાયદાના લાક્ષણિક સિદ્ધાંતો લાગુ કરે છે. આર્બિટ્રેશન એગ્રીમેન્ટ દ્વારા બંધાયેલા રહેવાના પક્ષકારોના ઇરાદા નક્કી કરવા માટે વિશિષ્ટ કરારની ભાષા અને હકીકતલક્ષી સેટિંગ્સનું મૂલ્યાંકન કરવા માટે કાનૂની સિદ્ધાંતો માળખું પૂરું પાડે છે. [ગેરી બોર્ન, ઇન્ટરનેશનલ આર્બિટ્રેશન લો એન્ડ પ્રેક્ટિસ, (3rd Edn., ૨૦૨૧) p. ૧૫૩૧.]

૧૦૧. આર્બિટ્રેશન એગ્રીમેન્ટનું ઔપચારિક અર્થઘટન સૂચવે છે કે આર્બિટ્રેશન એગ્રીમેન્ટ પર હસ્તાક્ષર ન કરવાના પક્ષકારના નિર્ણયનો અર્થ એવો કરવો જોઈએ કે પક્ષકારોનો પરસ્પર ઇરાદો તે પક્ષકારને આર્બિટ્રેશન એગ્રીમેન્ટની મર્યાદામાંથી બાકાત રાખવાનો હતો. ખરેખર, કોર્પોરેટ સંસ્થાઓને તેમની જવાબદારી મર્યાદિત કરવા માટે તેમના વ્યવસાયોની રચના કરવાની

વ્યાપારી અને કરારની સ્વતંત્રતા છે. જોકે, એવી પરિસ્થિતિઓ આવી છે જ્યાં કોર્પોરેટ સંસ્થાએ ઇરાદાપૂર્વક આર્બિટ્રેશન એગ્રીમેન્ટ ધરાવતા મૂળ કરાર દ્વારા બંધાયેલા ન રહેવાનો પ્રયાસ કર્યો હોય, પરંતુ કરારની વાટાઘાટ અને અમલીકરણમાં સક્રિયપણે સામેલ હતી. નોન-સિગ્નેટરી પક્ષકારની સંડોવણીનું સ્તર એ હદે હતું કે બીજા પક્ષકારને એવું માનવા પ્રેરે કે તે કરારનો સાચો પક્ષકાર છે, અને આર્બિટ્રેશન એગ્રીમેન્ટ તેમાં સમાવિષ્ટ છે. તેથી, કરારની વ્યવસ્થાની આસપાસના હકીકતલક્ષી સંજોગોનું વિશ્લેષણ કરીને પક્ષકારોના ઇરાદા જાણવા માટે ગ્રુપ ઓફ કંપનીઝ સિદ્ધાંત લાગુ કરવામાં આવે છે. [ગેરી બોર્ન, ઇન્ટરનેશનલ આર્બિટ્રેશન લો એન્ડ પ્રેક્ટિસ, (3rd Edn., ૨૦૨૧) p. ૧૫૬૮ પર.]

૧૨૬. કરારની વાટાઘાટ, અમલીકરણ અથવા સમાપ્તિમાં નોન-સિગ્નેટરી પક્ષકારની સંડોવણીનું મૂલ્યાંકન કરવું એ અનેક કારણોસર એક મહત્વપૂર્ણ પરિબલ છે. પ્રથમ, કરારના અમલીકરણમાં સક્રિયપણે સામેલ થવાથી, નોન-સિગ્નેટરી એવો દેખાવ ઊભો કરી

શકે છે કે તે આબિટ્રેશન એગ્રીમેન્ટ ધરાવતા કરારનો સાચો પક્ષકાર છે; બીજું, નોન-સિગ્નેટરીનું આચરણ જૂથના અન્ય સભ્યોના આચરણ સાથે સુમેળમાં હોઈ શકે છે, જે અન્ય પક્ષકારને કાયદેસર રીતે માનવા પ્રેરે છે કે નોન-સિગ્નેટરી કરારનો સાચો પક્ષકાર હતો; અને ત્રીજું, અન્ય પક્ષકાર પાસે નોન-સિગ્નેટરી પક્ષકાર દ્વારા ઊભા કરવામાં આવેલા દેખાવ પર આધાર રાખવાના કાયદેસર કારણો છે જેથી તેને આબિટ્રેશન એગ્રીમેન્ટ સાથે બાંધી શકાય.

૧૬૯. આબિટ્રેશન એગ્રીમેન્ટમાં નોન-સિગ્નેટરી પક્ષકારોના જોડાણના કિસ્સામાં, નીચેના બે પરિદ્રશ્યો મુખ્ય રીતે ઉભરી આવશે: પ્રથમ, જ્યાં આબિટ્રેશન એગ્રીમેન્ટનો સિગ્નેટરી પક્ષકાર આબિટ્રેશન એગ્રીમેન્ટમાં નોન-સિગ્નેટરી પક્ષકારના જોડાણની માંગ કરે છે; અને બીજું, જ્યાં નોન-સિગ્નેટરી પક્ષકાર પોતે આબિટ્રેશન એગ્રીમેન્ટ લાગુ કરવાની માંગ કરે છે. બંને કિસ્સાઓમાં, રેફરલ કોર્ટે આબિટ્રેશન એગ્રીમેન્ટના અસ્તિત્વ પર અને નોન-સિગ્નેટરી આબિટ્રેશન એગ્રીમેન્ટનો સાચો પક્ષકાર છે કે કેમ તે અંગે પ્રથમદર્શી રીતે નિર્ણય લેવો પડશે.

આવા નિર્ધારણની જટિલતાને ધ્યાનમાં રાખીને, રેફરલ કોર્ટે તે આર્બિટ્રલ ટ્રિબ્યુનલ પર છોડી દેવું જોઈએ કે નોન-સિગ્નેટરી પક્ષકાર હકીકતલક્ષી પુરાવા અને કાનૂની સિદ્ધાંતના અમલીકરણના આધારે ખરેખર આર્બિટ્રેશન એગ્રીમેન્ટનો પક્ષકાર છે કે કેમ તે નક્કી કરે. આર્બિટ્રલ ટ્રિબ્યુનલ બાબતના હકીકતલક્ષી, સંજોગવશાત અને કાનૂની પાસાઓમાં ઉતરીને નક્કી કરી શકે છે કે તેનું અધિકારક્ષેત્ર નોન-સિગ્નેટરી પક્ષકાર સુધી વિસ્તરે છે કે કેમ. પ્રક્રિયામાં, ટ્રિબ્યુનલે આર્બિટ્રલ ટ્રિબ્યુનલના અધિકારક્ષેત્રના સંદર્ભમાં વાંધાઓ ઉઠાવવા માટે નોન-સિગ્નેટરીને તક આપવા જેવા કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોની આવશ્યકતાઓનું પાલન કરવું જોઈએ. આ અર્થઘટન કલમ ૧૬ હેઠળ આર્બિટ્રલ ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા નક્કી કરવા માટે આર્બિટ્રેશન એગ્રીમેન્ટના સાચા પક્ષકારો નક્કી કરવાનો મુદ્દો છોડીને કોમ્પીટન્સ-કોમ્પીટન્સના સિદ્ધાંતને પણ સાચી અસર આપે છે.

૧૭૦. ૧૨. રેફરલ તબક્કે, રેફરલ કોર્ટે તે આર્બિટ્રલ ટ્રિબ્યુનલ પર છોડી દેવું જોઈએ કે નોન-સિગ્નેટરી

આબિટ્રેશન એગ્રીમેન્ટ દ્વારા બંધાયેલ છે કે કેમ તે નક્કી કરે;"

૧૭. વધુમાં, ઈન રે: આબિટ્રેશન એગ્રીમેન્ટ્સ અન્ડર આબિટ્રેશન એક્ટ, ૧૯૯૬ એન્ડ સ્ટેમ્પ એક્ટ, ૧૮૯૯ [(૨૦૨૪) ૬ એસ.સી.સી ૧] માં, એપેક્સ કોર્ટ એવા પરિમાણો નિર્ધારિત કર્યા છે કે જેમાં કલમ ૧૧ (૬-એ) હેઠળની રેફરલ કોર્ટ "આબિટ્રેશન એગ્રીમેન્ટના અસ્તિત્વની તપાસ" કરતી વખતે કવાયત હાથ ધરશે. તેમાં એવું ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે રેફરલ કોર્ટની એ જવાબદારી છે કે કલમ ૧૧ (૬-એ) ના અર્થમાં "હેતુપૂર્વકની તપાસ" માં, આબિટ્રેશન એગ્રીમેન્ટના અસ્તિત્વ માટે પક્ષકારો વચ્ચેના વ્યવહારોનું, જો કોઈ હોય તો, "નિરીક્ષણ અને ચકાસણી" કરે. જોકે, "તપાસ" શબ્દનો અર્થ શ્રમદાયક અથવા વિવાદાસ્પદ પૂછપરછ થતો નથી. રેફરલ કોર્ટ માત્ર આબિટ્રેશન એગ્રીમેન્ટના અસ્તિત્વની તપાસ કરવાની છે જ્યારે આર્બિટ્રલ ટ્રિબ્યુનલે આબિટ્રેશન એગ્રીમેન્ટના અસ્તિત્વ અને માન્યતા સંબંધિત મુદ્દાઓ સહિત તેના અધિકારક્ષેત્ર પર શાસન કરવું જોઈએ. એક્ટ' ૧૯૯૬ ની કલમ ૧૬ પ્રદાન કરે છે કે આર્બિટ્રલ ટ્રિબ્યુનલ તેના અધિકારક્ષેત્ર પર "શાસન" (rule) કરી શકે છે, જેમાં આબિટ્રેશન એગ્રીમેન્ટના અસ્તિત્વ અને માન્યતાનો સમાવેશ થાય છે. "શાસન" નો અર્થ પક્ષકારો પાસેથી પુરાવા સ્વીકાર્યા પછી વિવાદોનો નિર્ણય કરવો થાય છે.

૧૮. આ સિદ્ધાંતને એસબીઆઈ જનરલ ઇન્સ્યોરન્સ કો. લિ. વિરુદ્ધ ક્રિશ સ્પિનિંગ, [(૨૦૨૪) ૧૨ એસ.સી.સી ૧] માં વધુ પુનરાવર્તિત કરવામાં આવ્યો છે, જેમાં નીચે મુજબ ઠરાવવામાં આવ્યું હતું:-

"૧૧૩. કલમ ૧૧(૬-એ) હેઠળ તપાસનો વ્યાપ કલમ ૭ ના આધારે આર્બિટ્રેશન એગ્રીમેન્ટના અસ્તિત્વ પૂરતો મર્યાદિત છે. આર્બિટ્રેશન એગ્રીમેન્ટની માન્યતાની તપાસ પણ ઔપચારિક માન્યતાની આવશ્યકતા સુધી મર્યાદિત છે જેમ કે કરાર લેખિતમાં હોવો જોઈએ.

૧૧૪. કલમ ૧૬ હેઠળ "શાસન" શબ્દના ઉપયોગથી વિપરીત કલમ ૧૧(૬-એ) હેઠળ "તપાસ" શબ્દનો ઉપયોગ સૂચવે છે કે કલમ ૧૧(૬-એ) હેઠળ પૂછપરછનો વ્યાપ આર્બિટ્રેશન એગ્રીમેન્ટના અસ્તિત્વની પ્રથમદર્શી ચકાસણી પૂરતો મર્યાદિત છે, અને તેમાં વિવાદાસ્પદ અથવા શ્રમદાયક પૂછપરછનો સમાવેશ થતો નથી, જે આર્બિટ્રલ ટ્રિબ્યુનલને કલમ ૧૬ હેઠળ "શાસન" કરવા માટે છોડી દેવામાં આવે છે. રેફરલ કોર્ટ દ્વારા લેવામાં આવેલ આર્બિટ્રેશન એગ્રીમેન્ટના અસ્તિત્વ અંગેનો પ્રથમદર્શી દૃષ્ટિકોણ

આર્બિટ્રલ ટ્રિબ્યુનલ અથવા આર્બિટ્રલ એવોર્ડનો અમલ કરતી કોર્ટ બંને માટે બંધનકર્તા નથી.

૧૧૫. ઉપરોક્ત અભિગમ બેવડો હેતુ પૂરો પાડે છે – પ્રથમ, તે રેફરલ કોર્ટને અસ્તિત્વમાં ન હોય તેવા આર્બિટ્રેશન કરારોને દૂર કરવાની મંજૂરી આપે છે, અને બીજું, તે આર્બિટ્રેશન એગ્રીમેન્ટના અસ્તિત્વના મુદ્દા પર ઊંડાણપૂર્વક શાસન કરવાની આર્બિટ્રલ ટ્રિબ્યુનલની અધિકારક્ષેત્રની યોગ્યતાનું રક્ષણ કરે છે."

૧૯. અજય મધુસુદન પટેલ વિરુદ્ધ જ્યોતીન્દ્ર એસ. પટેલ, [(૨૦૨૫) ૨ એસ.સી.સી ૧૪૭] માં એપેક્સ કોર્ટ સમક્ષ વધુ એક પ્રશ્ન ઊભો થયો હતો કે શું નોન-સિગ્નેટરી પક્ષકારને આર્બિટ્રેશન માટે મોકલી શકાય અને શું તેઓ "આર્બિટ્રેશન એગ્રીમેન્ટના સાચા પક્ષકારો" છે. કૉક્સ એન્ડ કિંગ્સ લિ. (સુપ્રા) ની નોંધ લેતા, ફકરા '૮૧' માં નીચે મુજબ ઠરાવવામાં આવ્યું હતું:—

"૮૧. હકીકત એ છે કે નોન-સિગ્નેટરીએ કાગળ પર સહી કરી નથી તે એનો સંકેત હોઈ શકે છે કે આર્બિટ્રેશન એગ્રીમેન્ટ હેઠળ કોઈ અધિકારો, જવાબદારીઓ અથવા ફરજો ધારણ ન કરવાનો તેનો ઇરાદો છે. જોકે, અદાલતો અને ટ્રિબ્યુનલે એવા તમામ વ્યક્તિઓ અથવા સંસ્થાઓને બાકાત રાખવા માટે રૂઢિચુસ્ત

અભિંગમ અપનાવવો જોઈએ નહીં કે જેમણે તેમના આચરણ અને સિગ્નેટરી પક્ષકારો સાથેના તેમના સંબંધો દ્વારા આર્બિટ્રેશન એગ્રીમેન્ટ ધરાવતા મૂળ કરાર દ્વારા બંધાયેલા રહેવાનો ઇરાદો રાખ્યો હતો. પક્ષકારોનો પરસ્પર ઇરાદો, સિગ્નેટરી સાથે નોન-સિગ્નેટરીનો સંબંધ, વિષયવસ્તુની સમાનતા, વ્યવહારોનું સંયુક્ત સ્વરૂપ અને કરારનું અમલીકરણ એ તમામ પરિબળો છે જે આર્બિટ્રેશન એગ્રીમેન્ટ દ્વારા બંધાયેલા રહેવાના નોન-સિગ્નેટરીના ઇરાદાને દર્શાવે છે."

૨૦. તેમાં નિર્ધારિત કસોટી એ છે કે આર્બિટ્રેશન એગ્રીમેન્ટ દ્વારા બંધાયેલા રહેવાનો પક્ષકારોનો ઇરાદો એવા સંજોગો પરથી જાણી શકાય છે જે આવા કરાર ધરાવતા મૂળ કરારની વાટાઘાટ, અમલીકરણ અને સમાપ્તિમાં નોન-સિગ્નેટરી પક્ષકારની ભાગીદારીની આસપાસ છે. એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે નોન-સિગ્નેટરી પક્ષકારની સંમતિનું અનુમાન લગાવવા માટે, કરારના અમલીકરણની વાટાઘાટમાં તેમની સંડોવણી હકારાત્મક, પ્રત્યક્ષ અને નક્કર હોવી જોઈએ અને માત્ર આકસ્મિક ન હોવી જોઈએ. અન્ય સંજોગો સાથે નોન-સિગ્નેટરી પક્ષકારનું આચરણ રેફરલ કોર્ટને કાયદેસર અનુમાન દોરવા તરફ દોરી શકે છે કે તે આર્બિટ્રેશન એગ્રીમેન્ટનો "સાચો પક્ષકાર" છે.

૨૧. તાજેતરના નિર્ણય હિન્દુસ્તાન પેટ્રોલિયમ કોર્પોરેશન લિ. વિરુદ્ધ બી.સી.એલ સિક્યોર પ્રિમાઈસીસ (પી) લિ., [૨૦૨૫ એસ.સી.સી OnLine SC ૨૭૪૬] માં, એપેક્સ કોર્ટ સમક્ષ એ પ્રશ્ન ઊભો થયો હતો કે શું આર્બિટ્રેશન કલમ લાગુ કરીને, નોન-સિગ્નેટરી પક્ષકાર કરારના સિગ્નેટરી સામે ચોક્કસ દાવાઓ દબાવવાનો પ્રયાસ કરી શકે છે.

૨૨. એપેક્સ કોર્ટના ઉપરોક્ત નોંધાયેલા નિર્ણયોને ધ્યાનમાં લીધા પછી, ઉક્ત કેસની હકીકતો અને સંજોગોમાં, તેમાં ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે પ્રથમદર્શી રીતે પણ નોન-સિગ્નેટરી પક્ષકાર એ સ્થાપિત કરવામાં સક્ષમ ન હતા કે તે સિગ્નેટરીઓ અને અપીલકર્તા વચ્ચેના કરારનો "સાચો પક્ષકાર" હતો. અપીલકર્તાને આર્બિટ્રેશન કલમ લાગુ કરવા માંગતા પ્રતિવાદી / દાવેદાર સાથે કોઈ પ્રિવિટી ન હોવાનું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું. ઉક્ત કેસની હકીકતો અને સંજોગોમાં, એવો નિષ્કર્ષ કાઢવામાં આવ્યો હતો કે અન્ય સિગ્નેટરી એચ.પી.સી.એલ પાસેથી એ.જી.સી ને મળવાપાત્ર કોઈપણ રકમ માટે એક સિગ્નેટરી એ.જી.સી સાથે દાવેદાર બી.સી.એલ વચ્ચેની કોઈપણ વ્યવસ્થા માટે, તેનો અર્થ એવો નથી કે એચ.પી.સી.એલ અને બી.સી.એલ વચ્ચે કોઈ આર્બિટ્રેશન એગ્રીમેન્ટ અસ્તિત્વમાં છે અથવા બી.સી.એલ એ સિગ્નેટરીઓ, એટલે કે એચ.પી.સી.એલ અને એ.જી.સી વચ્ચેના કરારનો "સાચો પક્ષકાર" હતો. રેફરલ કોર્ટ દ્વારા આર્બિટ્રેશન એગ્રીમેન્ટના અસ્તિત્વ પર પ્રથમદર્શી રીતે

નિર્ણય લેવા માટે અને નોન-સિગ્નેટરી "સાચો પક્ષકાર" છે કે કેમ તે અંગે તપાસના વ્યાપના પ્રશ્ન પર, ફક્ત 'ઉપ' માં નીચે મુજબ ઠરાવવામાં આવ્યું હતું:-

"ઉપ. આનો અર્થ એ નથી કે જ્યાં રેફરલ કોર્ટને પ્રથમદર્શી રીતે જણાય કે પક્ષકાર સાચો પક્ષકાર નથી છતાં પણ મામલો આર્બિટ્રલ ટ્રિબ્યુનલ પર છોડી દેવામાં આવે. આવું ઠરાવવું, રેફરલ કોર્ટને એકવિધ સ્વયંસંચાલિત ચંત્ર ના દરજ્જા પર ઉતારી દેશે. વધુમાં, આવી આત્યંતિક દરખાસ્તને સમર્થન આપવાથી વિનાશક પરિણામ આવશે, જ્યાં સંપૂર્ણ અજાણ્યા લોકો રેફરલ કોર્ટમાં પ્રવેશી શકે છે અને દાવો કરી શકે છે કે પક્ષકારના સાચા સ્વરૂપ પર નિર્ણય લેવા માટે આ બાબત ફરજિયાતપણે આર્બિટ્રલ ટ્રિબ્યુનલ પાસે જવી જોઈએ. અમે આવી આત્યંતિક દરખાસ્ત સ્વીકારવા તૈયાર નથી."

૨૩. આમ, એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે જ્યારે પ્રથમદર્શી રીતે પણ એ દર્શાવવા માટે કંઈ ન હોય કે તે પક્ષકાર અને મૂળ રીતે કરાર આપનાર પક્ષકાર વચ્ચે કાનૂની સંબંધ બાંધવાનો કોઈ ઇરાદો હતો અને / અથવા એ દર્શાવવા માટે કે આવો ત્રીજો પક્ષકાર "સાચો પક્ષકાર" હતો, તો આવા પક્ષકારોને "સાચા

પક્ષકારો" માની શકાય નહીં. તેમાં નોન-સિગ્નેટરીની દલીલો કે તેને આબિટ્રેશન કલમ લાગુ કરવાનો અધિકાર હતો, નોન-સિગ્નેટરી હોવા છતાં, માત્ર એટલા માટે કે તે સિગ્નેટરીમાંના એક મારફતે અથવા તેની હેઠળ દાવો કરનાર વ્યક્તિ હતો, કૉક્સ એન્ડ કિંગ્સ લિ. (સુપ્રા) ના આધારે સંપૂર્ણપણે ગેરવાજબી હોવાથી ફગાવી દેવામાં આવી છે. તેમાં વધુમાં નોંધવામાં આવ્યું હતું કે કૉક્સ એન્ડ કિંગ્સ લિ. (સુપ્રા) માં, એવું ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે માત્ર કાનૂની અથવા વ્યાપારી જોડાણ નોન-સિગ્નેટરી માટે સિગ્નેટરી પક્ષકાર મારફતે અથવા તેની હેઠળ દાવો કરવા માટે પૂરતું નથી. હિન્દુસ્તાન પેટ્રોલિયમ કોર્પોરેશન લિ. (સુપ્રા) ના સંબંધિત ફકરા '૩૬' અને '૩૭' નીચે ટાંકવામાં આવ્યા છે:—

"૩૬. એવું બની શકે કે એક પક્ષકાર કે જેણે બીજા પક્ષકાર પાસેથી કરાર લીધો હોય તે વર્તમાન કેસની જેમ એક અથવા વધુ ત્રીજા પક્ષકારોને કામે લગાડી શકે. આવા પરિદ્રશ્યમાં, જો પ્રથમદર્શી રીતે પણ એ દર્શાવવા માટે કંઈ ન હોય કે તે પક્ષકાર અને મૂળ રીતે કરાર આપનાર પક્ષકાર વચ્ચે કાનૂની સંબંધ બાંધવાનો કોઈ ઇરાદો હતો અને/અથવા એ દર્શાવવા માટે કે આવો ત્રીજો પક્ષકાર સાચો પક્ષકાર હતો, તો આવા પક્ષકારોને સાચા પક્ષકારો માની શકાય નહીં. કૉક્સ એન્ડ કિંગ્સ (સુપ્રા) ના નીચેના સંબંધિત અવલોકનો સુસંગત છે:—

"૧૧૭.જોકે, અમે સ્પષ્ટ કરીએ છીએ કે સિગ્નેટરી અને નોન-સિગ્નેટરી પક્ષકારો વચ્ચે વ્યાપારી સંબંધની માત્ર હાજરી પક્ષકારો વચ્ચે અને તેમની અંદર 'કાનૂની સંબંધ' નું અનુમાન કરવા માટે પૂરતી નથી. જો માત્ર આ જ પરિબલ લાગુ કરવામાં આવે, તો કોઈપણ સંબંધિત સંસ્થા અથવા કંપનીને ત્યારે પણ જોડી શકાય છે જ્યારે તેને મૂળ કરાર હેઠળ કોઈ અધિકારો અથવા ફરજો ન હોય અને તેણે કરારના અમલીકરણમાં ભાગ લીધો ન હોય. પક્ષકારની સંમતિ અને સ્વાયત્તતાને રદ કરવા માટે ગ્રુપ ઓફ કંપનીઝ સિદ્ધાંત લાગુ કરી શકાય નહીં...."

અગાઉ જણાવ્યા મુજબ, વર્તમાન કેસની હકીકતો પર, અમે ઠરાવીએ છીએ કે પક્ષકારો અલગ અલગ કક્ષાએ કામ કરતા હતા.

૩૭. અમે એ દલીલથી પ્રભાવિત નથી કે અપીલકર્તા દ્વારા બહાર પાડવામાં આવેલ ટેન્ડરમાં ભારતીય બિડર્સ માટે આર્બિટ્રેશન કલમ લાગુ કરવાનો પ્રતિવાદીને અધિકાર હતો, નોન-સિગ્નેટરી હોવા છતાં, કારણ કે પ્રતિવાદી એ.જી.સી મારફતે અથવા તેની હેઠળ દાવો કરનાર વ્યક્તિ હતો. આ સંદર્ભમાં કોક્સ એન્ડ કિંગ્સ (સુપ્રા) પર રાખવામાં આવેલ

આધાર સંપૂર્ણપણે ગેરવાજબી છે. કૉક્સ એન્ડ કિંગ્સ (સુપ્રા) માં ઠરાવ્યા મુજબ, માત્ર કાનૂની અથવા વ્યાપારી જોડાણ નોન-સિગ્નેટરી માટે સિગ્નેટરી પક્ષકાર મારફતે અથવા તેની હેઠળ દાવો કરવા માટે પૂરતું નથી. કૉક્સ એન્ડ કિંગ્સ (સુપ્રા) નો ફકરો ૧૪૦ નીચે મુજબ છે:—

"૧૪૦. ઉપર ટાકેલા કેસોનું વિશ્લેષણ કાયદાની નીચેની દરખાસ્તો સ્થાપિત કરે છે: પ્રથમ, લાક્ષણિક પરિદ્રશ્યો જ્યાં કોઈ વ્યક્તિ અથવા સંસ્થા પક્ષકાર મારફતે અથવા તેની હેઠળ દાવો કરી શકે છે તે એસાઈનમેન્ટ, સબરોગેશન અને નોવેશન છે; બીજું, "મારફતે અથવા હેઠળ દાવો કરનાર" વ્યક્તિ ડેરિવેટિવ ક્ષમતામાં, એટલે કે આર્બિટ્રેશન એગ્રીમેન્ટના પક્ષકાર મારફતે, કરારમાં ભાગ લેવાના અધિકારનો દાવો કરી શકે છે; ત્રીજું, મારફતે અથવા હેઠળ દાવો કરનાર વ્યક્તિઓ પાસે આર્બિટ્રેશન એગ્રીમેન્ટના પક્ષકારો તરીકે ઊભા રહેવાનો સ્વતંત્ર અધિકાર હોતો નથી, પરંતુ સિગ્નેટરી પક્ષકારોના હિતના અનુગામીઓ તરીકે; અને ચોથું, માત્ર કાનૂની અથવા વ્યાપારી જોડાણ

નોન-સિગ્નેટરી માટે સિગ્નેટરી પક્ષકાર મારફતે અથવા

તેની હેઠળ દાવો કરવા માટે પૂરતું નથી."

૨૪. ઉપર ચર્ચા કરેલા કાયદાના પ્રકાશમાં, વર્તમાન કેસની હકીકતો અને સંજોગોમાં, જ્યાં અમે નોંધ્યું છે કે જોકે આર્બિટ્રેશન એગ્રીમેન્ટ લીઝ કરારના નવીનીકરણ વખતે માસિક અથવા વાર્ષિક ભાડું નક્કી કરવા માટે, સિગ્નેટરીઓ વચ્ચે સર્વસંમતિ ન હોય તેવા કિસ્સામાં સોસાયટીને આર્બિટ્રેશન લાગુ કરવાની મંજૂરી આપે છે, જોકે, તે માત્ર સોસાયટી જ છે, જે તેના સભ્યોના અધિકારો માટે કોર્પોરેશન સામે દાવો કરવા અથવા લીઝ કરાર હેઠળ આર્બિટ્રેશન કલમ લાગુ કરવા માટે હકદાર છે. સોસાયટીના વ્યક્તિગત સભ્યને, ભલે તે સિગ્નેટરી પક્ષકાર એટલે કે સોસાયટી મારફતે અથવા તેની હેઠળ દાવો કરવા માંગતો હોય, આર્બિટ્રેશન કલમ લાગુ કરવાની મંજૂરી આપવી, જેથી સોસાયટીના તેના સભ્યોની બહુમતી દ્વારા સર્વસંમતિ પર પસાર કરાયેલા ઠરાવ મુજબ લીઝ ભાડાના નિર્ધારણ સંબંધિત કોઈપણ વિવાદ ઊભો કરી શકાય, તે અનિચ્છનીય પરિસ્થિતિ તરફ દોરી જશે, જ્યાં સોસાયટીના સભ્યોના બહુમતી નિર્ણયને એક વ્યક્તિગત સભ્ય દ્વારા અટકાવી શકાય, જે જ્યારે સોસાયટીનો સભ્ય બને છે ત્યારે તે સોસાયટીના સંદર્ભમાં તેની વ્યક્તિગતતા ગુમાવે છે અને કાનૂન અને પેટા-નિયમો દ્વારા તેને આપવામાં આવેલા અધિકારો સિવાય અન્ય કોઈ સ્વતંત્ર અધિકાર ધરાવતો નથી. આવી પરવાનગી સોસાયટી અને કોર્પોરેશન વચ્ચેના

એક કરારમાંથી ઉદ્ભવતી બહુવિધ આર્બિટ્રેશન કાર્યવાહી તરફ દોરી શકે છે, કારણ કે અન્ય સભ્યો પણ કોર્પોરેશન સામે તેમના વ્યક્તિગત દાવાઓને રજૂ કરવા આગળ આવી શકે છે. આવી પરિસ્થિતિ તેના બદલે તે હેતુ અને ઉદ્દેશ્યો માટે હાનિકારક હશે જેના માટે સોસાયટીની રચના કરવામાં આવી છે, અને તે જાહેર નીતિની વિરુદ્ધ પણ હશે.

૨૫. પ્રતિવાદીના વિદ્વાન વકીલ દ્વારા આધાર રાખવામાં આવેલ કેતન ચંપકલાલ દિવેચા વિરુદ્ધ ડી.જી.એસ ટાઉનશિપ પ્રાઇવેટ લિમિટેડ અને અન્ય [૨૦૨૪ એસ.સી.સી OnLine Bom ૧] માં બોમ્બે હાઈકોર્ટના નિર્ણયનો પણ આ કોર્ટને લાભ મળ્યો છે જે લગભગ સમાન પરિસ્થિતિમાં પસાર કરવામાં આવ્યો હતો જ્યાં કોઓપરેટિવ હાઉસિંગ સોસાયટીના એક સભ્યએ એકલાએ સોસાયટી અને ડેવલપર વચ્ચેના કરારમાં આર્બિટ્રેશન કલમ હેઠળ વિવાદોના નિરાકરણની માંગ કરી હતી, એક્ટ' ૧૯૯૬ ની કલમ ૮ અને ૧૧ હેઠળ અરજી દાખલ કરીને. તેમાં બોમ્બે હાઈકોર્ટ દ્વારા એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે આર્બિટ્રેશન કલમ હેઠળ નિરાકરણ કરી શકાય તેવા વિવાદો સોસાયટી અને ડેવલપર વચ્ચેના વિવાદો છે અને તેમાં અરજદાર સોસાયટીનો એકમાત્ર સભ્ય હોવાને કારણે, આર્બિટ્રેશન કલમ લાગુ કરવામાં અસમર્થ હતો. એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે આર્બિટ્રેશન એગ્રીમેન્ટ પ્રતિવાદી સોસાયટીના દરેક વ્યક્તિગત સભ્ય માટે વિવાદ ઊભો કરવા અને આર્બિટ્રેટરની નિમણૂક માંગવા માટે નથી.

સોસાયટીનો વ્યક્તિગત અથવા લઘુમતી સભ્ય આર્બિટ્રેશન લાગુ કરી શકતો નથી.

૨૬. એટલું કહેવું પૂરતું છે કે એકવાર અહીંની સોસાયટીએ સોસાયટીની જનરલ બોડી મીટિંગમાં પસાર કરાયેલા ઠરાવમાં તેના બહુમતી સભ્યોનો અભિપ્રાય લીધા પછી કોર્પોરેશન સાથે લીઝ કરારના નિયમો અને શરતો પર સર્વસંમતિ દાખલ કરી છે, તો સોસાયટીનો વ્યક્તિગત સભ્ય આર્બિટ્રેશન કલમ લાગુ કરવાની માંગ કરીને લીઝ ભાડું વધુ હોવા અંગેનો પોતાનો દાવો ઉઠાવી શકતો નથી, જે સોસાયટી અને કોર્પોરેશન વચ્ચે માસિક અથવા વાર્ષિક ભાડું નક્કી કરવા અંગે સર્વસંમતિ ન હોય તેવા કિસ્સામાં લાગુ થઈ શકે છે.

૨૭. ઉપરોક્ત સાથે, રેફરલ કોર્ટ તરીકે "નિરીક્ષણ અને ચકાસણી" કરવા માટે તપાસના મર્યાદિત વ્યાપમાં, આ કોર્ટ એ અકાટ્ય નિષ્કર્ષ પર પહોંચે છે કે અરજદાર અને પ્રતિવાદી નં. ૧, એટલે કે સુરત મહાનગરપાલીકા વચ્ચે કરારનો કોઈ પ્રિવિટી નથી. અરજદાર "સાચો પક્ષકાર" નથી એવું પ્રથમદર્શી રીતે જાણ્યા પછી, મુદ્દાને આર્બિટ્રલ ટ્રિબ્યુનલ પાસે મોકલવો એ હિન્દુસ્તાન પેટ્રોલિયમ કોર્પોરેશન લિ. (સુપ્રા) માં એપેક્સ કોર્ટ દ્વારા નિર્ધારિત કાયદાની વિરુદ્ધ હશે (ફકરા '૩૫' પર ભાર)

૨૮. ઉપર આપેલા કારણોસર, વર્તમાન પિટિશન નામંજૂર કરવામાં

આવે છે. ખર્ચ અંગે કોઈ આદેશ નથી. જોકે, અરજદારને તેની ફરિયાદોના નિવારણ માટે, કાયદામાં ઉપલબ્ધ ઉપાયોનો આશ્રય લેવાની છૂટ છે.

(સુનિતા અગ્રવાલ, મુખ્ય ન્યાયમૂર્તી.)

સિજી

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.